

Ka' Domers sjal

af Else Pedersen

Strammelse var i 1600 og 1700 tallet det administrative centrum for øens bondesamfund, og her boede dettes folkevalgte "embedsmænd", som ledede den lokale administration, herunder først og fremmest retsplejen. Navne som Tinghuset og Tinghaveskoven relaterer stadig i dag til øens ting, som dengang holdt til i nærheden af Strammelse.

I slutningen af 1600 tallet boede et par birkedommere på en gård i Strammelse. Gården blev på grund af dommerne herefter kaldt Dommergaarden. En af dommerne, Hans Rasmussen Drost, må have været en meget betydningsfuld person, da han opnåede den ære at blive begravet i kirken, da han døde i 1687. De følgende fæstere af gården tog ef-

ternavnet Dommer. Længere fremme i tiden, blev Dommer blot et kaldenavn, som dog i daglig tale blev anvendt frem for personens rigtige navn. I 1797 blev Dommergaarden udflyttet til Vornæs, til nuværende adresse Vornæsvej 58. Samme år overtog Jørgen Rasmussen Dommer fæstet af gården efter sin far Rasmus Hansen Dommer. Deres slægtninge beboede Dommergaarden mange år derefter. Karen Kirstine Jespersen blev født på Dommergaarden den 10. september 1853. Det var hendes mor, Ane Margrethe Rasmusdatter (Dommer), som var af "Dommerslægten". Karens far, Christen Jespersen Svop, overtog fæstet af Dommergaarden i 1851. Karens kaldenavn blev Ka' Domers.

Dommergaarden i Vornæs ca. 1913. Karens bror, Rasmus Jespersen drev gården på det tidspunkt.

Karen i haven på Vornæs Skovvej 1.

(Foto: Lokalarkivet)

Karen giftede sig med snedker og musiker Niels Poulsen. De bosatte sig i huset med nuværende adresse Vornæs Skovvej 1, lige der hvor Vornæsvej deler sig med Vornæs Skovvej. Her havde Niels Poulsen sit snedkerværksted, og Karen havde sin store have, hvor hun dyrkede blomster og grøntsager, ikke alene til husbehov, men sandelig også til at sælge.

Ka' Domers var i mange år et kendt ansigt på torvet i Svendborg, når det var torvedag. Fra en lille stand solgte hun sine blomster, frugt og grøntsager af egen avl. Med en lille vogn og hesten "Fritz" kørte hun ned til Vindeby, kørte ombord på Vindebyfærgen og trillede efter ankomst til Svendborg videre op til torvet. Her stod hun i al slags vejr og solgte sine varer. Sidst på dagen gik det hjemad i lunte-trav med dagens indtjening på lommen.

Omkring 1970 forærede min mands moster mig et stort, gammelt sjal. Dette sjal havde hun fået mange år tidligere af en kone i Vornæs, nemlig Ka' Domers. Sjalet er strikket af "løkkegarn" i uld, hvilket betyder, at sjalet er dejligt lunt og varmt en kold vinterdag.

Torvedag i Svendborg, august 1924. Ka' Domers er sandsynligvis til stede med sin lille stand.

(Foto: Lokalarkivet)

Else Pedersen iført Ka' Domers sjal ved sin bolig nær Vornæs Skov. (Privatfoto)

Portræt af Niels Poulsen. (Foto: Lokalarbivet)

Niels Poulsen var som nævnt snedker og også musiker. Han mestrede flere instrumenter, underviste og var spillemand ved festlige lejligheder. Når ungdommen mødtes til dans i Kistesalen hos Søren Lolk på Vejlegaarden, var det vist også Niels Poulsen, som spillede til dansen. Hos ham lærte min svigerfar Hans Pedersen (Philipson) at spille violin. Det var i årene omkring 1920. Fra ham har jeg arvet en nodebog med noder til sange, viser, julesalmer samt folkedansmelodier som polka, vals, hopsa og mazurka. Hver eneste node er tegnet sirligt med blæk i hånden af spillemanden. Denne bog er et lille klenodie, som jeg værner om tillige med det gamle sjal.

Karen og Niels kendte naturligvis de andre beboere i Vornæsområdet, bl.a. skolelæreren Hans Nielsen og hustru Margrethe på Vornæs Skole. Skolelærerpæret fik i alt 6 døtre, heriblandt Thyra og Hedvig [1]. Døtrene blev født inden for en kort årrække, og en bedstemor fra Odense kom tit og gav familien en hjælpende hånd i årene med barnefødsler. Rejsen gik med tog fra Odense til Svendborg – siddende på en hård træbænk! Konduktøren klatrede udenpå togstammen fra kupé til kupé, når han skulle billettere. Derefter fortsatte rejsen med Vindebyfærgen og til sidst med hestekøretøj i småtrav til Vornæs. Det var Ka' Domers, der hentede hende med hesten Fritz for den lille vogn, som også blev brugt, når hun kørte til torvet i Svendborg. Det var et stolt syn, når de svingede op foran Vornæs Skole. Fritz kendte selv vejen og vidste, hvornår han skulle dreje til højre og venstre.

Karen og Niels havde en søn, som var emigreret til Amerika som så mange andre tøsinger på den tid. Da Karen var blevet gammel og enke, besluttede hun at rejse derover og besøge sin søn, som betalte billetten for hende. Karen var bedst tilpas med at færdes i sine træsko og varme sig med et sjal og drog således af sted på rejsen i sine blankpudsede træsko og et stort sjal over skuldrene.

At Karen i en alder af 76 år rejste en tur

til Amerika vakte opsigt både i Vornæs og på Frederik VIII, Skandinavien-Amerikaliniens skib. Skolelæreren Hans Niensens datter Hedvig hyldede senere Karen i et 23 vers langt digt, som også kommer ind på Karens torvehandel. Herunder følger nogle enkelte vers fra digtet:

*Hver eneste lørdag morgen
jeg så dem komme, de to,
kun langsomt nåde de fremad,
men fremad det gik, jo jo.
Godt gemt mellem sjaler og klude
der troner Karen så stolt
imellem kurve og kasser,
- kun løst i tommen hun holdt.*

*Så sejled' hun over Atlanten
med træsko og hovedtøj,
ombord den fine damper
der blev et "farligt halloj."
Kaptajnen kom ned for at hilse
på Karen, da alting var klart,
- i første klasses saloner
der gik hun og havde det rart.*

*"Åh, - undskyld jeg spørger kaptajnen,
må man gå med træsko ombord?"
Kaptajnen svared' så venligt:
"Oh - ja, det gør slet ikke spor."
Så trampede Karen i dækket
og skruttede sig i sit sjal,
hun dansede træskovalsen
en aften til karneval.*

Musikerne Niels Poulsen og Jacob Pelle sørger for en festlig stemning ved sidste Bymandskilde hos Rasmus Skindballe i Vornæs. (Foto: Søren Lolk)

Noter og bemærkninger:

[1] Thyra Nielsen har skrevet bogen "En Tåsinge pige tænker tilbage", hvor hun fortæller om barndommen i Vornæs. Bogen indeholder også søsteren Hedvigs digt om Ka' Domers.

I Tåsinge Årbog 2005 kan Thorvald Hansens artikel "En rask gammel Tåsinge-kone" læses. Den handler om hans besøg hos Ka' Domers i 1932, hvor hun fortæller om sin hverdag og ikke mindst om turen til Amerika 2 år tidligere. Hedvig Niensens digt findes også i Tåsinge Årbog 2005.

Kilder: Taasinge Lokalhistoriske Arkiv. Tåsinge Årbog 2005.

Else Pedersen, pensioneret lærer, f. 1936 i Hinge ved Kjellerup i Jylland. Bosat ved Vornæs Skov. Uddannet på Th. Langs Seminarium i Silkeborg 1960. Ansat ved Vornæs Forskole 1960-1967, derefter Lundby Skole indtil 1996.

*Et kig i den gamle nodebog.
(Foto: Lokalarlivet)*